

УДК:378

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Борова Тетяна Анатоліївна¹, Погорелова Тетяна Юріївна²

¹ д.п.н, професор, завідувач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, Харків, Україна

² викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, Харків, Україна

Анотація — Стаття аналізує сучасні визначення поняття педагогічні умови, обґрунтовує важливість створення педагогічних умов ефективного освітнього процесу. У статті окреслюються основні передумови виникнення такої професійної якості, як відповідальність та педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів.

Ключові слова — майбутній менеджер, мотивація, педагогічні умови, професійна відповідальність, професійна підготовка.

Формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів є складним та багатоаспектним процесом, і це детермінує важливість філософсько-педагогічної рефлексії над ним, що дає можливість його осмислити і напрацювати комплекс умов формування відповідальності майбутніх менеджерів.

Проведений огляд вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури доводить, що поняття «педагогічні умови» та педагогічні умови формування професійної відповідальності розглядалося у роботах багатьох науковців: Н. Іпполітової, В. Манько, Н. Кузьміної, К. Касярум, І. Зязюн, В. Нестерова, А. Литвина, О. Пономарьова, М. Чеботарьова, М. Савчина, О. Мацейко, Р. Джорджа, Д. Культгена, Р. Хорна, Дж. Ягера тощо.

На думку А. Литвина та О. Мацейко під психолого-педагогічними умовами розуміються такі, що спеціально створюються в освітньому процесі з метою підвищення його ефективності або реалізації певних інновацій [2, с. 46].

Дослідник К. Касярум характеризує психолого-педагогічні умови як взаємопов'язану сукупність обставин, засобів і заходів у педагогічному процесі, яка сприяє ефективній професійній підготовці майбутніх фахівців [1, с. 10-12].

Л. Колберг розглядає відповідальність залежно від вирішального значення зовнішніх умов, за яких відбувається дія, підкреслюючи, таким чином, особливе значення впливу зовнішніх обставин як на результат вчинку особистості, так і на міру її відповідальності [3, с. 94].

Аналіз останніх наукових досліджень засвідчує, що при вивченні психолого-педагогічних та організаційних умов основна увага приділяється теоретичним питанням, пов'язаним з обставинами, що забезпечують перебіг педагогічного процесу; очікуваним результатам педагогічного процесу; формам, методам, педагогічним прийомам, що забезпечують успішний перебіг педагогічного процесу.

Актуальність статті зумовлена відсутністю наукового обґрунтування психолого-педагогічних та організаційних умов формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців, зокрема, майбутніх менеджерів.

Метою статті є окреслення педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів як складової управління процесом професійної підготовки сучасного фахівця.

Проаналізуємо сутність поняття «педагогічна умова». У філософському словнику «умова» визначається як категорія, в якій відображено універсальні відношення

речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає й існує [7, с. 674].

У психології поняття умова трактується як сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища [6, с. 309].

У педагогічному словнику «умова» розглядається як «сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що діють на фізичний, психологічний, моральний розвиток людини, її поведінку, виховання, навчання, формування особистості» [4, с. 398].

Дослідник К. Касярум, характеризуючи педагогічні умови як взаємопов'язану сукупність обставин, засобів і заходів у педагогічному процесі, наводить п'ять підгруп педагогічних умов – психологічні, дидактичні, методичні, комунікативні, організаційні, які можна об'єднати у дві групи – особистісні (суб'єктивні) та зовнішні (об'єктивні) умови [1, с. 18].

І. Зязюн характеризує педагогічні умови як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [3, с. 118].

Отже, психолого-педагогічними та організаційними умовами формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів є особливості організації освітнього процесу майбутніх менеджерів, що детермінують його результати і об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення.

Зазначимо основні психологічні та організаційні передумови виникнення відповідальності в особистості:

1) відповідальність передбачає співвіднесення особистістю вимог реальності і власних потреб та бажань;

2) відповідальність є свідомою категорією, вона передбачає усвідомленні індивідуальної необхідності відповідальності та готовність брати відповідальність за власні дії та вчинки на себе;

3) відповідальність передбачає виконання обов'язків, дотримання морально-етичних норм і правил, законів суспільства;

4) джерелом та гарантом відповідальної поведінки особистості є засвоєні нею морально-правові, етичні цінності і норми, прийняті у певному культурно-історичному середовищі, людська совість;

5) відповідальність пов'язана зі свободою особистості та віддзеркалює прагнення людини до самостійності.

Далі розглянемо психолого-педагогічні та організаційні умови формування професійної відповідальності фахівців, зокрема, менеджерів.

Як зазначає О. Пономарьов, для належного розвитку відповідальності як студента-менеджера, так і викладача необхідною умовою постає глибоке осмислення ними сутності, призначення та змісту своєї діяльності [5, с. 63].

Л. Сатановська визначено такі психолого-педагогічні та організаційні умови формування відповідальності в майбутніх фахівців в умовах ЗВО: установлення мотивації відповідальної поведінки; професійна спрямованість майбутнього фахівця; педагогічна майстерність викладачів; ефективна практична підготовка майбутніх фахівців [8, с. 68].

І. Ярошук виділяє такі організаційні умови підготовки майбутніх фахівців до ефективної професійної діяльності: формування позитивної мотивації через реалізацію особистісного підходу; забезпечення логіки побудови змісту навчання у послідовності комунікативного, аксіологічного, процесуального, психофізіологічного елементів; організація навчального комунікативного простору та моделювання проблемних ситуацій професійного характеру [9, с. 486].

Ми можемо виокремити такі психолого-педагогічні та організаційні умови формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів:

1) спрямування змісту навчальних дисциплін на формування у студентів системи морально-етичних цінностей, знань

та вмінь їх використовувати в діяльності менеджера.

2) організаційно-методична підготовка викладачів навчальних дисциплін до формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі;

3) організація специфічного навчального середовища (оптимальне співвідношення свободи і відповідальності, створення «інстанцій відповідальності» тощо).

4) розвиток професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі за допомогою використання навчально-професійних завдань і інтерактивних методів навчання, що стимулюють розвиток самостійності, критичного мислення, сприяють навичкам роботи у складі команди;

5) організація рефлексивної діяльності студентів щодо процесу і результату індивідуальної та групової роботи.

Отже, педагогічні умови є сукупність внутрішніх та зовнішніх обставин, засобів і заходів у педагогічному процесі, яка сприяє ефективній професійній підготовці майбутніх фахівців. Важливою передумовою формування відповідальності є свобода вибору особистості. Завданням ЗВО є створення комплексу психолого-педагогічних та організаційних умов для забезпечення ефективного освітнього процесу. На формування відповідальності у майбутніх фахівців вирішальним є вплив зовнішніх обставин та внутрішніх переконань особистості, які і є передумовами формування мотиваційної сфери майбутнього фахівця, зокрема менеджера.

Список використаної літератури

1. Касярум К. Формування комунікативної компетенції майбутніх викладачів вищої школи / Касярум К. – Черкаси, 2011. – 23 с.
2. Литвин А. Методологічні засади поняття «педагогічні умови», Педагогіка і психологія професійної освіти / А. Литвин, О. Мацейко. // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – №4. – С. 43–63.

3. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник / ред. І. А. Зязюн, О. М. Пехота. — К. : А.С.К., 2003. — 240 с.
4. Полонский В. Словарь по образованию и педагогике / В. Полонский. – М.: Высшая школа, 2004. – 512 с.
5. Пономарьов О.С. Відповідальність в системі професійної компетентності фахівця: навч.-метод. посібник / О.С. Пономарьов, М.К. Чеботарьов. – Х. : НТУ «ХП», 2012. – 220 с.
6. Психологічна енциклопедія. – К.: Академвидав, 2006. – 424 с.
7. Філософський словник / за ред. В. І.Шинкарука. - 2 вид., перероб. і доп. - К.: Головна редакція УРЕ, 1986. - 800 с.
8. Сатановська Л. Формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів освіти в умовах вищого навчального закладу / Л. Сатановська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка. - 2015. - Вип. 1. - С. 65-70.
9. Ярошук І. Д. Педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до професійного спілкування. / І. Ярошук. // Педагогічний дискурс. – 2013. – №14. – С. 485–490.

Автори

Борова Тетяна Анатоліївна, д.п.н, професор, завідувач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, (borovat71@gmail.com).

Погорелова Тетяна Юріївна, викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, (tatipogorelova@gmail.com).

Тези доповіді надійшли 30 січня 2019 року.

Опубліковано в авторській редакції

